

? PADDE(N)STOELEN ?

Kees Bas

Joh. Wagenaarlaan 12, 2324 XD Leiden

Toen bij de laatste spellingwijziging in vele samengestelde woorden een tussen-n werd ingevoerd, waar die bij de voorgaande spellingregels niet was voorgeschreven (pannekoek -> pannenkoek) brak een storm van verontwaardiging los. Ondertussen is die storm aardig bedaard, maar de mycologen zijn met een paar probleempjes blijven zitten.

De commissie die namens de Nederlandse Taalunie in 1995 de nieuwe spelling vaststelde, maakte de tussen-n een vaste regel voor samenstellingen waarvan het eerste deel een zelfstandig naamwoord is dat uitsluitend een meervoud op -(e)n heeft, maar stelde ook een aantal uitzonderingen vast. Een daarvan had nogal wat consequenties voor de Nederlandse namen van organismen, ook dus van padde(n)stoelen. Dat is uitzonderingsregel nr. 3 die bepaalt dat in samenstellingen waarin het eerste deel een dierennaam is en het tweede deel een plantkundige aanduiding, de tussen-n moet worden weggelaten. We zouden dus naast elkaar krijgen: 'koeieboleet' en 'berkenboleet', 'vliegezwam' en 'vliegendoder', enz. Vooral dit soort gevallen schoten veel biologen in het verkeerde keelgat. Op geen enkele wijze werd duidelijk, waarom deze verwarrende uitzondering werd ingevoerd.

Overigens zijn er ook samenstellingen waarbij geen tussen n wordt voorgeschreven om andere meer begrijpelijke redenen, namelijk: 1. Als het eerste deel verwijst naar een persoon of zaak die enig is in zijn soort, b.v. 'koninginnedag', 'zonnerussula'. 2. Als het eerste deel een zelfstandig naamwoord is dat op een toonloze 'e' eindigt en een meervoud op 'en' en 's' heeft, zoals 'linden' en 'lindes' en 'weiden' en 'weides', dus 'lindeschorszwam' en 'weidechampignon'. Zo zijn er nog wat uitzonderingen, maar die hebben voor de Nederlandse namen waar wij mee te maken hebben weinig te betekenen. Ze zijn te vinden in de inleiding van de recente edities van het bekende 'Groene boekje'.

De onvrede onder biologen met de nieuwe spellingsregels was zo groot dat het NIBI (Nederlands Instituut voor Biologen) besloot een commissie bijeen te roepen, om de consequenties van die regels voor de schrijfwijze van Nederlandse namen van organismen onder de loop te nemen. De schrijver van dit stukje en Joop Kortselius werden daarvoor (op persoonlijke titel) uitgenodigd.

Verschillende mogelijke reacties werden doorgesproken, zoals b.v. het geheel verwerpen van de nieuwe spellingsregels voor biologische namen. Dit zou kunnen door die namen als eigennamen te beschouwen. Maar ook dit zou tot verwarrende toestanden leiden. Een pootje van een haas zou dan een 'hazenpootje' zijn, maar biologen zouden *Coprinus lagopus* 'hazepootje' moeten noemen. Bovendien hebben Nederlandse namen van organismen altijd de spellingsregels gevolgd. We schrijven al lang niet meer 'boschchampignon' en 'roode russula' zoals in het Verkade's album Paddenstoelen (1926) en de vroege drukken van het paddenstoelenboekje van Cool & Van der Lek (1913-1936).

Uiteindelijk kwam de NIBI-commissie tot de volgende aanbevelingen. 1. Biologische namen behoren tot de levende taal en volgen in principe de meest recente spellingsregels. 2. De onverdedigbare regel dat namen waarvan het eerste deel een dierennaam is en het tweede deel een plantkundige aanduiding geen tussen-n krijgen wordt echter verworpen (dat bleek later de grote Van Dale (2000: XXVII-XXIX) overigens ook te doen). 3. Bij namen waarvan het eerste deel een zelfstandig naamwoord is dat op een toonloze -e- eindigt, wordt niet gelet op de meervoudsvorm en wordt nooit een tussen-n gebruikt. Dit laatste omdat gebleken is dat de

kwestie van dubbele meervoudsvormen lang niet altijd zo eenvoudig is. Het blijft dus 'heidesatijnzwam' en 'zijdetruffel' (wie weet uit zijn hoofd of er één of twee meervoudsvormen van zijde bestaan of helemaal geen?).

Het NIBI heeft de aanbevelingen van haar commissie overgenomen en een lijst van de betreffende namen in BioNieuws (1997) gepubliceerd en raadt biologen aan deze te volgen, hetgeen o.a. gebeurd is in Heukel's Flora van Nederland en (vrij geruisloos) ook in Coolia.

Maar nu de hamvraag, die blijkt uit de titel van dit stukje en die de eigenlijke aanleiding ervoor is; 'paddestoel' of 'paddenstoel'? Niets aan de hand zo te zien. Het meervoud van pad is padden, dus 'paddenstoel'. Nee hoor, zeggen de taalkundigen in hun opperste wijsheid. 'Paddestoel' is een 'versteend' woord in de trant van 'kinnebak' en 'schattebout' en de spelling daarvan is gefixeerd. Daar kijken de meeste mycologen wel van op, nemen we aan. Frans Tjallingii (1997) toonde aan dat globaal voor 1900 'paddestoel' werd geschreven, de eerste helft van de vorige eeuw 'paddenstoel' en daarna weer 'paddestoel'. Geen erg stabiele spelling dus. Bovendien werd aangevoerd dat je je toch moeilijk kan voorstellen dat met deze naam echt een stoel voor een pad bedoeld kan zijn. Wel, Joop en ik, en de NIBI-commissie met ons, zijn van mening dat dat wel degelijk het geval is, net als bij 'elfenbankje', of er nu ooit of nooit een pad op zo'n stoel zit of een elf op zo'n bankje. In de genoemde namenlijst van NIBI worden biologen en aanverwanten dan ook aanbevolen **Paddenstoel** te schrijven. Het zou goed zijn als de redactie van Coolia en de andere mycologen deze aanbeveling zouden volgen. Het is een uitzondering minder en we hoeven nooit uit te leggen waarom we 'paddestoel' schrijven, maar daarnaast 'elfenbankje' (want dat staat niet in de lijst van z.g. versteende woorden).

En nu we toch bezig zijn, nog even iets over het gebruik van hoofdletters. In de praktijk is het belangrijk of we over een grote parasolzwam of over een Grote parasolzwam schrijven. Als je schrijft: "De wegberm stond vol met grote parasolzwammen", dan kunnen dat altijd nog Tepelparasolzwammen (*Macrolepiota mastoidea*), Knolparasolzwammen (*M. rachodes*) of Grote parasolzwammen (*M. procera*) zijn, maar als we schrijven: "... vol met Grote parasolzwammen", dan weten we gelijk dat het hier om *M. procera* gaat. Officieel mogen die hoofdletters niet. De NIBI-commissie kon hierover niet tot een eensluidend advies komen en besloten werd dat de diverse organisaties hierin hun eigen voorkeur maar moeten volgen. In NMV-publicaties gebruiken we die hoofdletters dus wel.

Mijn excuses voor dit wat saaie stukje. Maar ik vond dat het een en ander toch maar eens moest worden uitgelegd. Voor toekomstige naamlijsten, maar ook voor de komende delen van de Flora agaricina neerlandica is het zeer gewenst dat we afspreken aan welke regels we ons hebben te houden.

Literatuur

- Van Dale, Groot Nederlands Woordenboek der Nederlandse Taal, 13e druk, 2000.
NIBI-richtlijnen voor de schrijfwijze van biologische namen. BioNieuws 1997 (20): 16.
Tjallingii, F. 1997. Padde- of paddenstoelen? Biovisie 1997 (12): 2.